ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ НАУКИ

УДК 811.581’373.7 + 811.512.154’373.7 + 81’255.2 + 81’37
DOI 10.58649/1694-9099-2026-1-351-357

Бабаканова Ч.К
Түндүк-Батыш Университети, Сиань, Кытай
Бабаканова Ч.К.
Северо-Западный Университет, Сиань, Китай
Babakanova Ch.K.
Northwest University, Xi'an, China

КЫТАЙ ЖАНА КЫРГЫЗ ТИЛДЕРИНДЕГИ «ҮЙ-БҮЛӨ ЖАНА НИКЕ» БАЙЛАНЫШТУУ ЭВФЕМИЗМДЕР:МАДАНИЯТТЫК ЛИНГВИСТИКАЛЫК САЛЫШТЫРМАЛУУ ИЗИЛДӨӨ

ЭВФЕМИЗМЫ, СВЯЗАННЫЕ С «СЕМЬЕЙ И БРАКОМ», В КИТАЙСКОМ И КЫРГЫЗСКОМ ЯЗЫКАХ:СОПОСТАВИТЕЛЬНОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ В РАМКАХ КУЛЬТУРНОЙ ЛИНГВИСТИКИ

EUPHEMISMS RELATED TO "FAMILY AND MARRIAGE" IN CHINESE AND KYRGYZ LANGUAGES: A CONTRASTIVE STUDY IN CULTURAL LINGUISTICS

汉语与吉尔吉斯语中涉及**“家庭与婚姻”的委婉**语：一项文化语言学的对比研究

Кыскача мүнөздөмө: Бул макалада маданияттык лингвистикалык көз караштан кытай жана кыргыз тилдериндеги “үй-бүлө жана нике” чөйрөсүндө колдонулган эвфемизмдер системдүү салыштырмалуу талданат. Изилдөө эки тил тең жыныстык катнаш, тукум улоо, мамилелердин бузулуу сыяктуу социалдык сезимтал жана психологиялык табуу темаларын билдирүүдө эвфемизмдерди негизги прагматикалык жумшартуу механизми катары колдорунун көрсөтөт. Кытай тилиндеги эвфемизмдердин пайда болушу жана иштеши патриархалдык-этикалык салттарга жана “бет” маданиятынын логикасына терең тамырланган, коомдук мамилелердин ынтымагын жана инсандык кебетти сактоого басым жасайт. Кыргыз тилиндеги эвфемизмдер болсо көчмөн салттарды, уруктук түзүлүштү жана жашоо-турмуш этикасын чагылдырып, алардын негизги максаты – уруктун ар-намысын коргоо жана сүйлөө тобокелдиктеринен качуу. Сүйлөшүү, нике куруу, тукум улоо, нике кризиси, ажырашуу жана жесирдик абалы сыяктуу негизги этаптарды терең салыштыруу аркылуу макалада эки тилдин концептуалдык метафора моделдериндеги, грамматикалык түзүлүш стратегияларындагы жана социалдык-маданий функцияларындагы олуттуу окшоштуктар менен айырмачылыктар түшүндүрүлөт. Ошондой эле алардын жалпылыгы “семантикалык аралыкты алыстоо” аркылуу прагматикалык жумшартууга жетишсе, айырмачылыктары дыйканчылык цивилизациясы менен көчмөн цивилизациянын ар түрдүү дүйнө таанымынан жана баалуулук багыттарынан келип чыккандыгы көрсөтүлөт.

Аннотация: В данной статье с позиций культурной лингвистики проводится систематический сопоставительный анализ эвфемизмов, используемых в сфере «семья и брак» в китайском и кыргызском языках. Исследование показывает, что оба языка используют эвфемизмы в качестве ключевого прагматического механизма смягчения для обсуждения таких социально чувствительных и психологически табуированных тем, как сексуальные отношения, деторождение и разрыв отношений. Возникновение и функционирование китайских эвфемизмов глубоко укоренены в патриархально-этической системе и логике культуры «сохранения лица», что подчёркивает гармонию общественных отношений и поддержание индивидуального имиджа. Кыргызские эвфемизмы, напротив, отражают кочевые традиции, родовую структуру и этику выживания, а их основная задача заключается в защите родовой чести и избегании речевых рисков. Путём глубокого сравнения ключевых этапов — сватовства, заключения брака, деторождения, семейного кризиса, развода и вдовства — в статье разъясняются значительные сходства и различия между двумя языками в области концептуальных метафорических моделей, стратегий грамматического оформления и социокультурных функций. Общим для них является достижение прагматического смягчения за счёт «семантического дистанцирования», тогда как различия обусловлены разным мировоззрением и ценностными ориентациями земледельческой и кочевой цивилизаций.

Abstract: From the perspective of cultural linguistics, this paper presents a systematic comparative analysis of euphemisms used in the domain of “family and marriage” in Chinese and Kyrgyz. The study reveals that both languages employ euphemisms as a core pragmatic mitigation mechanism to address socially sensitive and psychologically taboo topics such as sexual intercourse, childbirth, and relationship

breakdown. The generation and operation of Chinese euphemisms are deeply rooted in the patriarchal ethical system and the logic of "face" culture, emphasizing the maintenance of social harmony and individual self-image. In contrast, Kyrgyz euphemisms reflect nomadic traditions, clan structures, and an ethics of survival, with their primary concern being the protection of clan honor and the avoidance of verbal risks. Through an in-depth comparison of key stages—betrothal, marriage, childbirth, marital crisis, divorce, and widowhood/widowerhood—this paper elucidates the significant similarities and differences between the two languages in terms of conceptual metaphor patterns, grammatical construction strategies, and sociocultural functions. It points out that their commonality lies in achieving pragmatic mitigation through "semantic distancing," while the differences stem from the distinct worldviews and value orientations of agrarian civilization and nomadic civilization.

摘要：本文立足文化语言学视角，对汉语与吉尔吉斯语中用于"家庭与婚姻"领域的委婉语进行系统性对比分析。研究揭示，两种语言均将委婉语作为核心的语用缓冲机制，用以处理涉及性行为、生育、关系破裂等社会敏感与心理禁忌话题。汉语委婉语的生成与运作深深植根于宗法伦理体系与"面子"文化逻辑，强调社会关系的和谐与个体形象的维护。相比之下，吉尔吉斯语委婉语则反映出游牧传统、部落结构与生存伦理，其核心关切在于维护氏族荣誉与规避言语风险。通过对订婚、结婚、生育、婚姻危机、离婚及鳏寡状态等核心环节的深度对比，本文阐释了两种语言在概念隐喻模式、语法构造策略及社会文化功能上的显著异同，并指出其共性在于通过"语义距离化"实现语用缓和，而差异则源于农耕文明与游牧文明不同的世界观与价值取向。

Негизги сөздөр: кыргыз тили; кытай тили; үй-бүлө; ника; эвфемизмдер.
Ключевые слова: киргизский язык; китайский язык; семья; брак; эвфемизмы.
Keywords: Kyrgyz language; Chinese language; family; marriage; euphemisms.
关键词: 吉尔吉斯语；汉语；家庭；婚姻；委婉语.

引言

委婉语（euphemism）作为人类语言中的一种普遍现象，指的是使用间接、含蓄、温和或迂回的语言表达形式，替代那些因直接指涉而可能引发不悦、恐惧、羞耻或冒犯的直陈语[1]。其核心运作机制被学界普遍归纳为"语义距离化"（semantic distancing）——通过延长能指（signifier）与所指（signified）之间的认知路径，从而有效降低话语对交际双方，尤其是听话方面子与情感的直接冲击力[2]。这一语用策略在不同语言与文化中具有普适性，但其具体的实现方式、隐喻来源及社会功能，则深受特定社群的禁忌体系、价值观念与生活方式的深刻塑造。

家庭与婚姻领域，作为人类社会组织的核心与个体身份认同的基石，历来是委婉语高度密集使用的语域。生育、性关系、不孕、离婚、丧偶等议题，因其涉及个人隐私、家族荣誉、道德评判乃至宗教信条，极易成为言语禁忌，迫使说话人寻求迂回的表达路径。对上述话题的言语处理方式，往往成为透视一个民族文化心理结构与社会规范体系的绝佳窗口。基于上述认识，本文选取汉语与吉尔吉斯语作为比较对象，旨在系统探究以下问题：两种语言在家庭与婚姻领域的委婉语各自呈现何种面貌？它们在概念隐喻、语法构造与社会功能层面存在哪些共性与差异？这些差异又如何折射出两种文明的不同文化逻辑？研究采用对比分析方法，语料主要来源于既有学术文献、词典、文学作品及田野调查记录，力求在类型学与文化语言学之间建立有效的对话。

一、理论框架：文化语言学视域下的委婉语研究

本文的理论基础主要来自文化语言学（cultural linguistics）与互动社会语言学（interactional sociolinguistics）。文化语言学强调语言不仅是交际工具，更是文化认知的产物与载体，语言结构和使用模式中沉淀着一个民族的世界观、价值观与社会规范[3]。委婉语作为一种高度文化规约的语言实践，其选择与解释必须置于特定的文化语境中方可理解。

从语用功能看，委婉语主要服务于"面子管理"（face management）[4]。在交际互动中，个体都希望维护自身与他人正面的公众形象。直白谈论家庭与婚姻中的敏感议题，如性功能障碍、婚姻不忠或流产，会严重威胁当事人及其家族的面子。因此，说话人主动选择迂回表达，既避免了直接冲突，又体现了对交际对象的尊重。此外，委婉语还具有"社会认同"（social identification）功能：恰当地使用某一社群的委婉表达，是表明自己属于该社群、并遵守其规范的重要标志。

从认知机制看，委婉语的生成主要依赖隐喻（metaphor）、转喻（metonymy）与用典（

allusion）等修辞手段。隐喻通过将敏感话题映射到另一个更为中性或积极的认知域中实现间接指涉，如将“死亡”说成“去了另一个世界”。转喻则利用事物之间的邻近关系，以部分代整体或结果代原因，如以“同床”代指“性关系”。用典则借助文化经典或历史传说，以高度压缩的方式激活共同知识，如汉语中的“秦晋之好”。上述手段在不同语言中的具体选择，构成了对比分析的切入点。

二、汉语委婉语：面子维护与宗法伦理的双重驱动

汉语委婉语的生成与运作，深受传统儒家伦理、宗法社会结构与“面子”文化的三重塑造。所谓“面子”，是个体在社会交往中期望从他人那里获得的正面社会价值与认可[4]。在涉及家庭与婚姻的话题中，直白谈论性行为、生育困难、婚姻不忠或离婚，被认为会严重损害当事人及其家族的面子。因此，说话人倾向于主动选择迂回表达，以维护交际双方的社会尊严。此外，中国传统社会强调“非礼勿言”，要求言语行为严格符合说话人的身份、场合与双方关系。在婚嫁事宜中，媒人与双方家长若言语过于直接，会被视为缺乏教养甚至不吉利。由此，汉语发展出大量以比喻、借代、用典为手段的委婉语。同时，汉语委婉语具有明显的“趋吉避凶”心理特征——将负面或敏感事件包裹在正面或中性的语言外壳之中，以避免直接召唤不幸。

（一）订婚与议婚阶段

汉语中，提亲行为常被称为“说亲”或“提亲”。“说”与“提”均为中性言语行为动词，替代了更为直白的“请求联姻”或“索要女子”。更具文学色彩的委婉表达包括“作伐”与“牵红线”。“作伐”源自《诗经·豳风·伐柯》：“伐柯如何？匪斧不克。取妻如何？匪媒不得。”以砍伐树枝所需的斧头比喻媒人的中介作用，将婚姻缔结过程转化为一种工艺操作，从而剥离了其中的权力关系与利益考量。“牵红线”则来自月老神话，据唐李复言《续玄怪录》载，月下老人以赤绳系男女之足，以定婚姻。这一表达将婚姻的缔结归于天命与神秘力量，弱化了人为安排的强制色彩。女方家庭对男方进行考察，称为“相家”。“相”（xiàng）本义为“观察”，此处用作动词，以“看”这类中性感知行为淡化了对男方经济状况与社会地位的功利性评估。定亲环节称为“定亲”或“下聘”。“定”字强调关系的确定性，暗示此前处于未定状态，以语言行为本身完成对未来的承诺。彩礼称为“聘礼”，以“聘”字（征召、延请）赋予财物交换以礼仪性包装，将其纳入正式的社会交往规范，而非简单的买卖交易[1]。若双方终止议婚，则说“不成”，而非“拒绝”或“破裂”，以否定性陈述淡化失败色彩。

（二）结婚与生育阶段

结婚仪式统称为“办喜事”。“喜”字作为正面情绪词，覆盖了婚礼中所有可能涉及尴尬、私密或禁忌的细节，将复杂的社会仪式简化为一种共享的正面情感。夫妻结合称为“结连理”，以树木枝干相连的自然景象比喻恩爱关系，既避免了“性结合”的直接表述，又赋予了婚姻以生机勃勃的自然意象。新婚之夜称为“洞房”——原指深邃的卧室，以空间场所代指其中发生的行为。性行为本身则称为“圆房”，以“圆”字暗示完满、完整与和谐，将生理行为升华为一种宇宙论的象征。

怀孕的经典委婉语是“有喜”或“身怀六甲”。“喜”字的运用再次体现了正面情绪包装策略，将怀孕定义为家庭期待中的好事，而非单纯的生理事实。“六甲”源自古代干支纪时体系（甲子、甲戌等六个以“甲”开头的组合），传说中为天帝造物之日，此处转喻为怀孕的时期，赋予了生育以神秘与神圣色彩。生育过程称为“临盆”，以分娩时所用的浴盆代指整个场景，是一种典型的转喻。“添丁”则以家庭人口增加这一结果代指生育行为本身，聚焦于新生儿的加入而非母亲的痛苦。对于无子或仅有女儿的情况，委婉说法是“命中无子”或“丫头命”。此处，“命”作为抽象的命运概念，将生理或社会原因转化为超自然的天意安排，既避免了对个人能力的否定，也为求子等补救行为提供了合理性。不孕则说“怀不上”或“不能生养”，以能力否定替代对生殖系统的直陈。

（三）婚姻危机与离婚阶段

夫妻不和的日常表达常用“拌嘴”“闹别扭”或“抬杠”等小词化形式。“拌嘴”字面意为嘴唇轻轻触碰，将言语冲突轻化为无意识的、轻微的身体接触，极大降低了事件的严重性。“闹别扭”中的“闹”虽有冲突意味，但“别扭”一词本身带有儿童化、非严肃的色彩，暗示冲突是暂时且可修复的。分居称为“分开住”或“各过各的”，以空间上的分离状态描述关系变化，回避了对情感破裂的直接评判。

离婚的标准说法包括“离异”、“分手”与“散伙”。“离异”以“离”（分开）与“异”（不同）两个中性字组合，将婚姻终止表述为一种客观的状态变化，缺乏道德评判色彩。“分手”原指朋友或恋人间结束关系，淡化了婚姻的法律契约属性，更强调情感层面的分离。“散伙”原用于商业合伙关系的解散，借用到婚姻时暗示好聚好散、公平合理，避免了单方面的指责。古代还有“和离”一词，指夫妻双方协议离婚，以“和”（和谐）字强调过程的和平性，与“休妻”（

夫方单方面驱逐）形成鲜明对比[8]。现代法律语境中的“解除婚姻关系”则是典型的官方委婉语，以法律术语的精确性与客观性掩盖了其中可能的情感创伤。

（四）寡妇与鳏夫

对丧偶女性的称呼，汉语拥有极其丰富的委婉语库。“遗孀”以“遗”（留下、遗留）字描述寡居状态，将焦点从丈夫的死亡转移到妻子被“留下”的事实，带有某种悲剧性的诗意。“未亡人”字面意为“不应该活着却还活着的人”，是一种极端的自贬式表达，体现了传统社会对女性“从一而终”的道德期待与“殉节”理想的残余影响。该词出自《左传·成公十一年》：“妇人谓夫曰：‘未亡人’。”寡妇自称为“未亡人”，既是表达哀痛，也是向外界宣示自己将守节不嫁的决心。相比之下，“寡妇”一词虽直白但更中性，而现代法律与社会服务中则倾向使用“丧偶女性”，以“丧偶”这一中性事件描述替代了身份标签。对丧偶男性的称呼，“鳏夫”出自《孟子·梁惠王下》：“老而无妻曰鳏，老而无夫曰寡。”“鳏”字原指一种大鱼，据说这种鱼从不闭眼，因而转喻为孤独无伴的老年男性。这一命名带有某种自然主义的色彩，与女性“未亡人”的道德评判形成对比。现代汉语中，中性表达“丧偶”可同时适用于男女，反映了社会观念的变迁。

三、吉尔吉斯语委婉语：游牧伦理与部落荣誉的言语映射

吉尔吉斯语（属突厥语族钦察语支）的委婉语体系，根植于其游牧社会的生存伦理、自然崇拜与部落结构。在长期的游牧生活中，吉尔吉斯人对自然力量（暴风雪、干旱、狼群）、野兽威胁及未知事物形成深刻的敬畏心理，这种敬畏延伸到语言层面，表现为对敏感话题的系统性回避。同时，游牧社会高度依赖家族与部落的集体力量以求生存，个体的婚姻状况、生育能力乃至死亡，直接关系到整个氏族的荣誉与延续，因此相关话题的言语处理尤为谨慎。

吉尔吉斯语的委婉手段呈现多样化特征：其一，使用描述性短语替代单一词汇，延长语义路径；其二，借用阿拉伯语、波斯语或俄语外来词，利用异质性增加语义距离；其三，利用动词的相互态（reciprocal）、被动态（passive）等语法手段软化语气，将行为描述为过程而非单方面动作。在家庭与婚姻领域，吉尔吉斯语的禁忌焦点集中在“离散”（айрылуу）与“孤绝”（жалгыздык）状态上——离婚、丧偶意味着个体从以家族为单位的生存共同体中脱离，被视为潜在的社会危机，因此相关委婉语数量繁多、形式多样。值得注意的是，吉尔吉斯语中存在“反向委婉”（antithetical euphemism）策略，即使用表面负面或令人不安的词语来转移对真正敏感事件的直接关注[7]。

（一）订婚与议婚阶段

吉尔吉斯语中，订婚仪式统称为 куда түшүү[quˈda tyˈʃyː]，字面意为“成为亲家”（куда 意为“亲家”，түшүү 为“下降、成为”）。这一表达将焦点从两个个体的结合转移到两个家族的联合，深刻反映了游牧社会以氏族为基本单位的婚姻观。提亲行为称为 куда түшүү 或更具体的 кыз сурatуу[qɯz suraˈtuː]，字面“让（别人去）问姑娘”。这里的使动态后缀“-туу”暗示说话人并非直接行动者，而是委托媒人进行，以此降低直接索求带来的冒犯感。

女方考察称为 кыз көрүү[qɯz kœˈryː]，字面“看姑娘”。表面上说的是看姑娘本人，实则是对其品行、劳动能力（如缝纫、擀毡、挤奶）及健康状况的全方位评估。与汉语“相家”聚焦于男方家庭经济条件不同，“看姑娘”更强调女方作为未来劳动力与家庭成员的实际能力，反映了游牧经济中对个体技能的高度依赖。定亲仪式上的核心环节是 сөйкө салуу[sœjˈkœ sɑˈluː]，字面“戴耳环”。男方亲属向女方赠送银制或金制耳环并亲手为她戴上，这一动作标志着女孩从少女（бойдок кыз）被正式承认为待嫁的未婚妻（колукту）。耳环作为可见的符号，向整个社群宣告了婚姻契约的缔结。彩礼称为 калың[qɑˈlɤŋ]，其词源义为“沉重的、贵重的”。这一命名暗示了对女方家庭失去一个劳动力——即女儿——的经济补偿，与汉语“聘礼”的礼仪性包装形成鲜明对比，更直接地反映了婚姻中的经济交换维度。

（二）结婚与生育阶段

男子结婚的标准动词是 үйлөнүү[yjlœˈnyː]，字面“成家”（үй 意为“家、房子”，-лөн-为派生动词后缀，意为“获得”）。女子结婚则称为 турмушка чыгуу[turmuʃˈqa tɯˈquː]，字面“走入生活”（турмуш 意为“生活”，-га 为向格，чыгуу 意为“出去、进入”）。两个动词的不对称揭示了男女在婚姻中不同的角色定位：男子获得一个家（暗示他是家的主人与建立者），女子则步入一种新的生活方式（暗示她离开父家、进入夫家，实现身份的根本转变）。新婚之夜的古老委婉语是 аялды көрүү[ɑˈjaldɯ kœˈryː]，字面“看妻子”。这里使用最温和的感知动词“看”（көр-）替代对性行为的直述，将极为私密的行为简化为一种目光的接触。这一表达与俄语中的类似结构（увидеть жену）存在类型学上的平行，可能反映了突厥语与斯拉夫语在性禁忌表达上的跨语言共性。另一个更古老的表达 көрүнүү[kœryˈnyː]（相互态形式，

字面“互相看”）同样通过动词形态软化直陈语气。

怀孕的委婉语包括 ичү бүтүү[itʲʃy bʏˈtyː]，字面“肚子圆了”，以身体外形的显著变化代指内在的生理状态，是一种转喻。另一种说法 аягы оор[ɑjɑˈɣɤ oːr]，字面“脚重了”，以行动不便来描述怀孕状态，同样聚焦于身体感受而非生殖过程。生育的民间表达 бейбакырга калуу[bejbaqɯrˈɣa qɑˈluː]，字面“陷入孤苦”（бейбакыр 意为“可怜的人、孤苦者”，-га 为向格，калуу 意为“留下、陷入”），是一种典型的反向委婉策略。以“孤苦”这一负面状态来指称分娩——这一通常被视为喜庆的事件——其语用逻辑在于：通过提及一个更为普遍的人类苦难经验（孤苦），转移对分娩过程中具体生理细节（疼痛、出血）的直接关注，从而达到委婉效果[7]。

（三）婚姻危机与离婚阶段

夫妻争吵的委婉说法是 тил тийгизүү[til tiːgizˈyː]，字面“使舌头互相碰到”。以身体器官“舌头”代指言语行为，以“碰到”这一轻微接触描述冲突，极大降低了言语攻击的严重性。另一种表达 ыдыроо[ɯdɯˈroː] 本义为“碎裂”（指陶器、玻璃等硬物的破碎），用于夫妻关系时暗示损害已经发生且不可逆转，以具体物理事件的破坏性隐喻抽象社会关系的破裂。分居称为 бөлөк жашоо[bœˈlœc dʒɑˈʃoː]，字面“分开生活”。“бөлөк”（分开的、另外的）带有空间上的绝对隔离感，与汉语“各过各的”那种略带轻描淡写的语气形成对比。

离婚的标准法律与日常说法是 ажырашуу[ɑdʒɯrɑˈʃuː]，这是一个相互态动词（由词干 ажыр-“分开” + 相互态后缀-ыш- + 不定式-уу 构成），字面“互相分开”。相互态后缀的运用极为关键——它回避了单方面抛弃的责任归因，将离婚表述为双方共同决定的结果，从而维护了说话人与当事人的面子。民间更委婉的说法是 кетип калуу[keˈtip qɑˈluː]，字面“走掉了、离去了”。以空间位移（кетип- “离开”）代指婚姻终止，将复杂的社会法律行为简化为一个物理动作，具有极强的淡化效果[9]。另一个类似表达 ажырап кетүү[ɑdʒɯˈrɑp keˈtyː] 则结合了相互态动词与“离开”助动词，双重软化语气。

（四）寡妇与鳏夫

吉尔吉斯语中，寡妇的标准词 жесир[dʒeˈsir] 较为直接，但民间日常交流中更倾向使用描述性短语 эри өлгөн аял[eˈri œlˈgœn ɑˈjɑl]，字面“丈夫死了的女人”。这一结构是带有过去时定语从句的名词短语（эри“她的丈夫” + өлгөн“死了的” + аял“女人”），其语用功能在于：将焦点从固定的身份标签（“寡妇”作为一种长期甚至终身的社会角色）转移到过去发生的客观事件（丈夫的死亡），从而降低了该身份对女性的污名化效应。鳏夫的标准词是 жесил[dʒeˈsil]，但实际使用频率远低于描述性短语 аялы өлгөн эркек[ɑjɑˈlɯølˈgøn erˈkek]，字面“妻子去世了的男人”。两种性别在有无独立词汇上的不对称（жесир vs. жесил）反映了传统社会中丧偶女性比男性面临更大的社会压力与污名化风险，因此需要更频繁地使用委婉策略。

四、吉汉两种语言对比分析

（一）概念隐喻的差异：“礼器—契约”与“动态—游牧”

汉语委婉语在家庭与婚姻领域倾向于使用“礼器—契约”类隐喻。所谓“礼器”隐喻，指借助中国传统礼制体系中的器物（红线、聘礼、洞房）或仪式（定亲、拜堂）来指代婚姻的不同阶段。这些隐喻将婚姻框定为一套由礼法规定的、可预期的、具有强烈规范性的社会程序。所谓“契约”隐喻，则体现在“定”“聘”“离异”等词汇中，强调婚姻是一种具有约束力的社会契约，其缔结与解除需要语言行为的正式确认。这种隐喻偏好与汉族的农耕文明、宗法伦理及“面子”文化密切相关：农耕社会强调稳定、秩序与可预测性，婚姻被视为家族延续的基石，因此语言必须严肃对待。相比之下，吉尔吉斯语委婉语倾向于使用“动态—游牧”类隐喻。其典型表达包括 кетип калуу（走掉了，指离婚）、турмушка чыгуу（走入生活，指结婚）、кыз көрүү（看姑娘，指考察女方）。这些隐喻的核心意象是空间位移（离开、进入）和身体动作（看、戴）。这与游牧生活方式高度契合：游牧社群不断迁徙，个体与家庭的空间位置变化是日常经验的核心组成部分。因此，用“走掉”来指离婚、用“走入”来指结婚，是将抽象的社会关系变化映射到具体的、频繁发生的空间运动之上，符合认知语言学中“具体经验抽象化”的隐喻原则。

（二）语法策略的差异：词汇替换优先与形态软化并重

汉语委婉语的生成主要依赖词汇层面的替换策略。具体手段包括：使用文化典故词汇替代直陈（如“作伐”代“做媒”）、使用正面情绪词包装（如“有喜”代“怀孕”）、使用中性法律术语客观化（如“解除婚姻关系”代“离婚”）。汉语缺乏丰富的动词形态变化（如相互态、被动态），因此无法通过动词形态的改变来直接软化语气。

吉尔吉斯语则能够利用动词形态变化作为独立的委婉手段。典型例证是相互态动词

ажырашуу（互相分开），其相互态后缀“-ыш-”明确指示动作由双方共同执行，从而回避了单方面归责。另一个例子是使动态 кыз сыратуу（让（别人）去问姑娘），使动态后缀“-туу”将直接行为转化为委托行为，降低了说话人的直接责任。这种以形态变化实现委婉功能的策略，是汉语所不具备的类型学特征，反映了突厥语族语言在语法层面整合语用功能的倾向。

（三）社会功能的差异：面子维护优先与荣誉风险规避并重

汉语委婉语的核心社会功能是维护面子——既保护说话人自己的面子（避免显得粗俗无礼），也保护听话人及话题涉及第三方的面子（避免使其尴尬或受辱）。在婚姻危机语境中，“拌嘴”“闹别扭”等小词化表达，其功能在于将冲突轻化为日常琐事，从而保全双方的社交形象。即便在离婚这样的严重事件中，“分手”“散伙”等表达也力求避免单方面的道德谴责，体现了“给人留面子”的交际原则。

吉尔吉斯语委婉语的核心社会功能则更多表现为规避荣誉风险与维护氏族团结。在游牧部落社会中，个体的婚姻失败不仅是个人的事，更是整个氏族的耻辱。因此，“ажырашуу”（互相分开）通过相互态回避了责任归属，保护了双方家族的名誉；“кетип калуу”（走掉了）则将离婚表述为一种近乎无目的的空间移动，避免了公开讨论失败原因。同时，描述性短语“丈夫死了的女人”替代“жесир”（寡妇），其功能在于将被污名化的身份重新定义为偶然事件的产物，从而降低该女性及其子女在部落中的社会排斥风险。

（四）共性基础：语义距离化作为普遍语用原理

尽管两种语言在隐喻来源、语法策略与社会功能上存在显著差异，但其委婉语的运作都遵循着共同的底层原理——通过延长能指与所指之间的认知路径，降低话语的冲击力。无论是汉语借用千年典故（“秦晋之好”），还是吉尔吉斯语使用动词相互态（“ажырашуу”），本质上都是在直接指称与交际意图之间插入一个缓冲层。这个缓冲层可以是文化知识（需要解码典故）、感知经验（需要理解“肚子圆了”的转喻），也可以是语法规则（需要解析形态结构）。正是这一普适的语用原理，使得不同语言的说话人能够跨越文化差异，完成相似的社交回避行为。

五、结语

本文从文化语言学视角，对汉语与吉尔吉斯语中涉及“家庭与婚姻”的委婉语进行了系统性对比分析。研究表明，两种语言均将委婉语作为处理敏感话题的核心语用策略，其共性在于：均通过语义置换来维护交际双方的体面与和谐；均将婚姻视为需要谨慎言说的社会事件；且均遵循“语义距离化”这一普适原理。其差异主要体现在以下三个维度：

第一，概念隐喻来源不同。汉语倾向于使用“礼器—契约”类隐喻（如“定亲”“聘礼”“离异”），反映农耕文明对秩序与规范性的强调；吉尔吉斯语则倾向于使用“动态—游牧”类隐喻（如“走入生活”“走掉了”），反映游牧文明对空间位移与身体动作的依赖。

第二，语法实现手段不同。汉语主要依靠词汇替换与典故引用实现委婉；吉尔吉斯语除词汇手段外，还能利用动词相互态、使动态等形态变化来软化直陈语气，这是汉语所不具备的类型学特征。

第三，主导社会功能不同。汉语委婉语的核心功能是维护“面子”，服务于个体在熟人社会中的社交形象；吉尔吉斯语委婉语的核心功能是规避“荣誉风险”，服务于氏族结构的稳定与团结。

上述差异并非偶然，而是两种语言所依托的文明形态——农耕宗法文明与游牧部落文明——在价值观、社会组织与生活方式上的系统性差异在语言层面的投射。理解这些异同，对于中吉两国的跨文化交际具有切实的参考价值：在婚姻家庭相关的外交、商务、社会服务或文学翻译实践中，认识到对方语言中委婉语的文化逻辑与语法策略，有助于避免因言语直白造成的误解或冒犯。

未来研究可进一步拓展至更多语域（如医疗、死亡、宗教）的委婉语对比，或引入实地调查数据，考察当代社会变迁（如城市化、全球化）对两种语言委婉语系统的影响。

参考文献：

1. Allan, K., & Burridge, K. (2006). Forbidden Words: Taboo and the Censoring of Language. Cambridge University Press.
2. Brown, P., & Levinson, S. C. (1987). Politeness: Some Universals in Language Usage. Cambridge University Press.
3. 陈原. (2001). 《社会语言学》(第四版). 商务印书馆.

4. 李明洁. (2008). 委婉语的语用机制与文化阐释. 《修辞学习》, 第 2 期, 45-49 页.
5. 束定芳. (2000). 《委婉语研究：回顾与展望》. 上海外语教育出版社.
6. 王德春, 陈晨. (2006). 《现代修辞学》. 上海外语教育出版社.
7. 赵晓庆. (2019). 从“和离”到“协议离婚”：汉语离婚委婉语的历史演变.语言学论丛, (2), 112-128.
8. Абдурахманов, Т. (2015).Кыргыз тилиндеги эвфемизмдердин лексика-семантикалык өзгөчөлүктөрү. Бишкек.
9. Койчуев, Т. (2012). Үй-бүлөлүк мамилелердеги эвфемизмдер.Кыргыз тили жана адабияты, (1), 34-41.
10. Кыргыз Республикасынын Улуттук Илимдер Академиясы. (2022). Кыргыз тилинин түшүндүрмө сөздүгү (6 томдук). Бишкек.
11. Сапарбаев А. Азырку кыргыз тили: лексикология. Бишкек, 2015.

Рецензент: к.филол.н., доцент шакеева Н.М.

УДК 371.01 (16)
DOI 10.58649/1694-9099-2026-1-357-364

Жакшылыкова Э.А.
Жусуп Баласагын атындагы КУУ
Жакшылыкова Э.А.
КНУ имени Жусупа Баласагына
Zhakshylykova E.A
KNU Jusup Balasagyn

ORCID - 0009-0008-7434-809X

КЫРГЫЗ ТИЛИНИН СТИЛИСТИКАСЫН ОКУТУУНУН ИЗИЛДЕНИШИ
ИССЛЕДОВАНИЕ ПРЕПОДАВАНИЯ СТИЛИСТИКИ КЫРГЫЗСКОГО ЯЗЫКА
RESEARCH ON TEACHING KYRGYZ LANGUAGE STYLISTICS

Кыскача мүнөздөмө: Макалада орто мектептерде кыргыз тилинин стилистикасын окутууга арналып жазылган илимий-методикалык адабияттар талдоого алынган. Кыргыз тилинин стилистикасын окутуу, байланыштуу кепти окутуунун методикасын изилдеген окумуштуулардын эмгектери изилдөөнүн материалдары болуп саналат. Белгилүү окумуштуу-методисттер К.К.Сартбаев, А.Осмонкулов, С.Давлетов, Ж.Чыманов, З.Тагаева, А.Эшиевдин ж.б. аталган маселе боюнча сунуштаган методдору каралып, алардын азыркы учурдагы эффективдүүлүгү далилденип, окуучулардын оозеки жана жазуу кебин өстүрүүдө эмгектердин натыйжалуулугу белгиленди. Бул эмгектер окуучулардын оозеки жана жазуу кептерин өстүрүүдө натыйжалуу роль ойнойт, анткени алар тилдик нормаларды практика менен байланыштырууга карата негизги каражат болуп саналат. Стилистика сабактары коммуникативдик компетенцияны калыптандырууга шарт түзүп, алардын негизинде окуучулардын кеп ишмердүүлүгүн жана тилдик жөндөмдүүлүктөрүн жогорулатат. Мына ушуларды эске алуу менен ар кандай ыкмалар сунушталды. Жыйынтыгында стилистиканы окутуу боюнча илимий-изилдөө иштерин активдүү жүргүзүү зарыл экендиги белгиленип, анын бир нече обьективдүү себептери жана шарттары аныкталды.

Аннотация: В статье анализируется научно-методическая литература, посвященная обучению стилистике кыргызского языка в средних школах. Материалами исследования являются труды ученых, изучающих методику преподавания стилистики кыргызского языка и методику обучения связной речи. Рассмотрены методы, предложенные известными учеными-методистами К.К. Сартбаевым, А. Осмонкуловым, С. Давлетовым, Ж. Чымановым, З. Тагаевой, А. Эшиевым и др. по данной проблеме, доказана их эффективность в настоящее время, отмечена результативность работ в развитии устной и письменной речи учащихся. Эти работы играют эффективную роль в развитии устной и письменной речи учащихся, поскольку являются основным средством связи языковых норм с практикой. Уроки стилистики создают условия для формирования коммуникативной компетенции и на их основе повышают речевую деятельность и языковые способности учащихся. С учетом этого предложены различные методики. В заключение отмечается необходимость активного проведения